

# DE REFORMATIE

## WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr H. Bergema, Karoëni; Dr F. A. den Boeft, Rotterdam; Dr E. T. v. d. Born, Heemstede; Mr A. Bouman, Rotterdam; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Mevr. W. Cremer-de Vries, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. v. Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; Dr B. Holwerda, Amersfoort; A. Janse, Biggemark; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. L. Kooie, Vreeland; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr J. v. d. Linden, Poerworedjo; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Mevr. C. E. Th. Luijckmaer-Franklen-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr H. Mulder, Deventer; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswert; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Dr H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wollega; D. Stroom, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia Pa.; Dr C. Veenhof, Haarlem; Drs M. B. v. 't Veer, Groningen; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr H. J. Westerink, Leiden; Dr D. K. Wielenga, Capelle a. d. IJssel; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Dr S. U. Zuidema, Solo.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:  
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:  
OOSTERBAAN & LE COINTRE N.V., Goes.  
Telefoon No. 58. — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f250 per halfjaar bij vooruitbetaling.  
Voor 't Buitenland f750 en voor Ned.-Indië f6.— per jaar.  
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Hoofdart.: „Het Koninkrijk Gods en de Koninkrijken der aarde“, II. — Uit de Schrift: De machteloze voorbidder, Ex. 32:32b. — Kerkelijk leven: Eene aanvaardbare verklaring van het wonder? „Het verbond Gods“, VI. „Zeg eens: AAAA...“, Geen défaitisme, s.v.p. De scheuring in Amerika, XIII. Citaat Heyns-Bavinck. Hulp opleiding predikant Argentinië. Ontstentenis van genoegzame eenparigheid, eind- dan wel beginpunt? (I). De kleine Catechismus van Zacharias Ursinus, X. — Even parkeer: Het deel der kleinen. — Uit het pol. en soc. leven: Christendom en Economie, III. — Perschoonw. — Boekbespreking. — Kerknieuws. — Bijlage: Heidelb. Catechismus, blz. 201—208.

## HOOFDARTIKEL

„Het Koninkrijk Gods en de Koninkrijken der aarde.“  
(Art. 36.)

### II.

#### „Kerk en Koninkrijk.“

Door de in de Schrift gevonden gelijkstelling van den kring des Verbonds en den kring van het Koninkrijk, hebben we een nader omschreven gedachte omtrent 't Koninkrijk Gods gekregen. Het bleek ons dat 't spraakgebruik, dat onder „arbeid in het Koninkrijk Gods“ een deel van onzen arbeid verstaat, moet gecorrigeerd aan de Schrift, die zegt, dat al onze arbeid in het Koninkrijk Gods is en dat dit Koninkrijk is het herstel van de heerschappij Gods in den weg van het Verbond, in den van God afgevalen kosmos.

Nu we zóó een nauwkeuriger gedefinieerd begrip van het Koninkrijk Gods hebben, kunnen we op het onderscheid tusschen Koninkrijk en Kerk ingaan. Want de eerste bedoeling is, aan te geven waarom de term Kerk in „Kerk en Staat“ vervangen is door Koninkrijk Gods.

Dan is de eerste vraag: leert de Schrift ons iets over dit onderscheid? En ook als ik me weer beperk tot de brieven van Paulus, blijkt dat metterdaad het geval te zijn.

Daarbij denk ik allereerst aan Efeze 1. In dat hoofdstuk wordt de onderscheiding in vs. 22 zeer duidelijk aangegeven. In vs. 19—21 is er sprake van de heerschappij van Christus. En in vs. 22a wordt deze heerschappij omschreven met een term die o.a. in 1 Kor. 15:27 gebruikt wordt ter aanduiding van het Koninkrijk Gods: „Hij heeft alle dingen onder Zijn (Christus) voeten gesteld“. Van deze Koningsheerschappij van Christus wordt in datzelfde vers zeer streng onderscheiden, wat er volgt in vs. 22b: „en heeft Hem (Christus) der gemeente gegeven tot een Hoofd aller dingen“. Dergene die de heerschappij heeft, heeft God gegeven tot een Hoofd van de Kerk. Bij de gelijkheid van persoon valt de onderscheiding van ambten (Koning in het Koninkrijk en Hoofd in de Kerk) te scherper op. En daarmee de onderscheiding van de twee aangeduide kringen: Kerk en Koninkrijk.

Dat onderscheid leeren we hier al dadelijk nader kennen. Immers in het Koninkrijk heet Christus Koning — in de Kerk Hoofd. Koning en Hoofd. De Koning is in overdrachtelijken zin 't Hoofd van 't volk. En het Hoofd Christus is Koning in de Kerk. Maakt dus deze onderscheiding wel zooveel uit? Ik meen van wel. Juist nu in Efeze 1 (en ook in Kol. 1, zooals we zullen zien) de twee kringen Kerk en Koninkrijk zóó scherp onderscheiden zijn. (Den persoon aan wien God alle dingen onderworpen heeft, heeft Hij ook ge-

geven tot Hoofd der Kerk). Het lijkt mij dan ook niet juist de positie van Christus in het Koninkrijk en in de Kerk te onderscheiden als algemeen en bijzonder Koningschap. Deze onderscheiding, algemeen en bijzonder, hebben we al bij heel wat punten ingevoerd en ze heeft ons nog niet op veel punten verder gebracht. Dat kan niet verwonderlijk zijn voor wie er op let, dat in deze (algemeene) onderscheiding ook niets over den aard van het onderscheid gezegd wordt. En dat is in de Schrift, zooals die 't onderscheid stelt, juist wel het geval: Koning en Hoofd. Dit onderscheid prijs te geven door te spreken van algemeen en bijzonder Koningschap beteekent één van die fijne puntjes van de onderscheiding in de Schrift te veronachtzamen.

Wat toch beteekent dit onderscheid? Koning of Hoofd. Een Koning staat boven het volk en boven de eigendommen van het volk. En natuurlijk, hij is, in zekeren zin, ook één met dat volk als 't goed is. Maar dat laatste staat toch op den achtergrond als ik hem Koning noem. Dan valt alle nadruk hierop, dat hij er boven alles staat.

Dit element ontbreekt bij een Hoofd allerminst. Maar Hoofd zegt nog meer. Zegt eigenlijk iets anders. Immers, bij Hoofd denk ik aan een lichaam. En een hoofd is een lichaamsdeel. Anders: een hoofd is een deel van het lichaam. Het eerste element, dat 't Hoofd boven alles staat, valt hier niet weg, maar het tweede element dat het Hoofd deel is van het lichaam, één is met het lichaam, heeft hier juist allen nadruk. En dat is zooveel te meer het geval wanneer, zooals in Efeze 1, de aanduidingen Koning en Hoofd naast elkaar voorkomen als namen van denzelfden persoon maar voor verschillende functies — voor Zijn Koningschap in 't Koninkrijk en voor Zijn Hoofd-zijn in de Kerk. In 't Koninkrijk staat Hij boven alles en in de Kerk staat Hij ook boven alles, maar Hij is één met allen, deel van 't lichaam.

Zoo komen we van het onderscheid tusschen Kerk en Koninkrijk tot het onderscheid: Christus als Hoofd, Christus als Koning. Het koninkrijk omvat alles, panta, de aanduiding van den kosmos. De kerk omvat alleen de menschen, en van die menschen alleen de geloovigen, die „de vergeving der misdaden“ gelooven.

Dat onderscheid van ambten bij den Christus, leert ons een onderscheid van ambten bij den christen kennen. De geloovigen zijn onderdanen in het Koninkrijk (t.o. van het Koningschap), zij zijn leden van de Kerk (t.o. van het Hoofd-zijn). In beide gevallen zijn zij aan Christus onderworpen (gelijk Christus in beide gevallen er boven staat), maar in 't eerste geval is er geen nadruk gelegd op de eenheid en in 't tweede wel. Als leden der Kerk hebben ze deel aan Christus (gelijk Christus één is met hen). Dat deel hebben aan Christus komt bij 't Koningschap als zoodanig niet ter sprake. (Wel is het daarvoor ondersteld, omdat burgers van het Koninkrijk alleen zij zijn, die gelooven in Christus, leden der kerk zijn.)

Nu valt 't op, dat we in Kol. 1 nog eens dezelfde onderscheiding aantreffen. Ook daar hebben we twee kringen. De eene wordt in vs. 8 uitdrukkelijk aangewezen als de Kerk: „En Hij is 't Hoofd van het lichaam, de Kerk“. Weer wordt daarbij wederzijdsch de verbondenheid aangegeven: Hij is 't Hoofd en de Kerk is 't lichaam. Op 't eerste gezicht is de aanduiding van den anderen kring (het Koninkrijk) hier minder nadrukkelijk en duidelijk. Maar dat is toch slechts schijn. Want in vs. 13 is 't Koninkrijk met name genoemd. En wanneer in Kol. 1:20 op dezen kring

van vs. 13 teruggegrepen wordt, geschiedt dat in woorden (alle dingen aan Zijn voeten onderworpen), die letterlijk aan Efeze 1:10 herinneren. We kunnen dus zeggen dat de onderscheiding Kerk en Koninkrijk (Hoofd en Koning van Christus, lid en dienaar van den geloovige) ook in Kol. 1 uitdrukkelijk geleerd wordt.

Nog een ander punt moet bij Kol. 1 ter sprake komen. Het blijkt hier dat 't Koninkrijk toch niet zonder meer gelijk is aan den kosmos. Wel omvat het Koninkrijk alles, panta, den kosmos. Maar in Kol. 1:13 wordt van de geloovigen gezegd, dat ze overgezet zijn uit de duisternis in het Koninkrijk. En tegelijk wordt dan aangegeven, dat degenen die niet gelooven dezen overgang missen. Die niet gelooven staan dus nog in de duisternis (het Rijk der duisternis) en niet in, maar buiten het Koninkrijk. Het Koninkrijk zou dus omvatten den kosmos verminderd met de ongeloovigen. Maar toch zegt de Schrift meermalen uitdrukkelijk dat alle dingen, panta, de (geheele) kosmos onder Zijn voeten gezet is.

Men poogt aan deze moeilijkheid te ontsnappen door de onderscheiding Koninkrijk van Gods macht (kosmos, panta), Koninkrijk van Gods genade (kosmos verminderd met ongeloovigen, die geen genade ontvangen). Maar deze uitvlucht is geen oplossing. Allereerst is de onderscheiding macht en genade geen zuivere, maar een kreupele. En bovendien is herhaaldelijk t.o.v. deze onderscheiding (terecht) de vraag gesteld of niet heel het wereldbestand (ook de ongeloovigen) opkomt uit den wortel Christus — m.a.w. uit de genade Gods. We zullen goed doen de onderscheiding macht en genade los te laten. Maar voor de oplossing van het vraagstuk van Kol. 1 biedt ze zeker geen aanwijzing.

De oplossing ligt in de onderscheiding van onvolkomen en volkomen bedeeeling van het Koninkrijk. Deze twee bedeeelingen raken elkaar in de wederkomst van Christus. In de volkomenheid zijn de goddeloozen uit 't Koninkrijk weggedaan. En Paulus ziet 't Koninkrijk van de volkomenheid uit. In de oudste brieven is het Koninkrijk bijna uitsluitend eschatologisch. Hoe langer hoe meer komt in de latere brieven 't diezelfde naar voren. Maar wanneer Paulus voor de heerschappij van den Christus den term Basileia (Koninkrijk) gebruikt, ziet hij 't altijd van uit de volkomenheid, alsof de goddeloozen er reeds uit weggedaan zijn. Zoo komt het ook, dat hij in vs. 13 met zooveel woorden over 't Koninkrijk sprekend, de goddeloozen buiten 't Koninkrijk plaatst, hoewel hij in hetzelfde hoofdstuk volhoudt dat alles, panta, de kosmos, onder Christus heerschappij gezet is.

Staat nu zoo het onderscheid tusschen Koninkrijk en Kerk vast — dan komt de vraag op of deze onderscheiding betekenis heeft voor de kwestie die ons nu bezig houdt, n.l. de kwestie van art. 36. Met 't voorgaande heb ik willen bewijzen dat ik niet zonder reden in „Kerk en Staat“, Kerk vervangen heb door Koninkrijk Gods. Ons bleek nu dat Koninkrijk en Verbond ongeveer elkaar dekken — en ook dat Koninkrijk en Kerk wel te onderscheiden zijn.

Nu hebben Kerk en Staat elk een eigen terrein. Die twee terreinen hebben verband met elkaar, omdat dezelfde personen op beide terreinen voorkomen. Juist daarom komen we met de verhouding van Kerk en Staat niet klaar. We noemen zóó twee grootheden die geen direct verband hebben, althans als ongelijksoortige grootheden niet vergelijkbaar zijn.

De verandering van Kerk in Koninkrijk biedt hier uitkomst. De Kerk heeft de Woordverkondiging. De Kerk heeft met de geloovigen in hun